

Gustav Bockgård

INTERAKTIONELL DIALEKTOLOGI. ETT FORSKNINGSSOMRÅDE UNDER FRAMVÄXT

Interactional dialectology. A growing research area

In the field of *interactional dialectology* researchers use theories and methods from Conversation Analysis and interactional linguistics to explore different kinds of dialectal data. A dialectal utterance (as well as a standard language utterance) is seen not only as a realization of an abstract linguistic system, but as situated in a specific interactional context in which it fulfills a pragmatic, interactional function. A central research question within the field of interactional dialectology is to investigate why a certain dialect feature is used at a certain moment in a conversation, and which consequence this might have for the following turns-at-talk. This methodological approach has, *inter alia*, a potential to explain intra-individual speech variation within a dialect interview or another recording of dialect speakers. Another central task within the field is to describe the traditional dialect interview regarded as a communicative activity where the interviewer plays an important role, rather than some kind of neutral, objective documentation of a dialect language system.

The primary aims of this article are to discuss conditions for the analysis of dialectal materials from an interactional perspective and present my own research in this field. My research can be described as a synthesis of Conversation Analysis, interactional linguistics, construction grammar and dialectology.

Keywords: interactional dialectology, interactional linguistics, Conversation Analysis, construction grammar, dialect interview.

I denna artikel diskuterar jag hur forskning i gränslandet mellan interaktionell lingvistik och dialektologi kan bedrivas. Min förhoppning är att detta ska kunna bidra till att etablera den *interaktionella dialektologin* – som jag väljer att kalla denna typ av forskning – som ett eget forskningsfält inom lingvistik (se även Bockgård & Nilsson 2011a).¹ Främst av utrymmesskäl

¹ För att undanröja risken för missförstånd vill jag poängtera att det ingalunda finns några helt vattentäta skott mellan (den potentiellt egna) forskningsinriktningen interaktionell dialektologi och andra inriktningar såsom interaktionell lingvistik (se t.ex. Steensig 2001), sociodialektologi (Kerswill 2004), interaktionell sociolingvistik (Gumperz & Cook-Gumperz 2007), etnometodologiskt influerad samtalsanalys (Sidnell 2010) och variationspragmatik (Schneider & Barron 2008). Olika inriktningar delar teorier, metoder, forskningsfrågor och typer av data i mer eller mindre hög grad. För en framställning som inplaceras den interaktionellt orienterade dialektologin i ett betydligt vidare

är min framställning självcenterad, då jag i första hand presenterar egna undersökningar utförda inom ramen för en pågående forskartjänst vid Svenska Akademien inom ämnet svensk dialektologi. En del andra studier refereras dock, och jag berör också kort möjliga vägar för den fortsatta forskningen inom interaktionell dialektologi.

Ett kännetecken för de studier som jag vill föra till detta forskningsfält är att undersökningsmaterialet primärt utgörs av inspelningar av samtal – snarare än av uppteckningar av olika slag, som annars är vanligt inom traditionell dialektologi – där åtminstone någon deltagares språkande är möjligt att betrakta som dialektalt i den meningen att det går att knyta till ett visst, i normalfallet litet, geografiskt område. Valda delar av språkandets dialektala dimension – samband mellan yttrandenas språkliga utformning och talarnas geografiska bakgrund – återspeglas normalt också i analysen.²

I min egen forskning har jag använt äldre inspelningar (1948–72) från i första hand södra Östergötland och nordöstra Småland³ där en – i de allra flesta fall professionell – dialektinsamlare intervjuar en eller flera sagesperson(er).⁴ I stort sett alla informanter är gamla, födda i trakten där de spelar in och talar en traditionell landsbygdsdialekt (åtminstone med nutida mått mätt). Över huvud taget kännetecknas ju dialektinsamlandet vid denna tid (i Norden och på många andra håll) av att man valde att dokumentera språket hos i första hand sådana personer som man på förhand förväntade sig tala

vetenskapshistoriskt och teoretiskt sammanhang än föreliggande artikel gör, se Bockgård & Nilsson 2011b.

² Som ett möjligt undantag till detta normalmönster kan man betrakta A. Lindström 2003, där författaren presenterar en CA-analys av en enstaka ”stiliserad dialektimitation i ett svenskt vardagssamtal”, och där samtalsdeltagarnas geografiska bakgrund är närmast betydelselös för analysen. Vad gäller den egna forskning som jag presenterar nedan är de studier som jag i första hand för till det jag där kallar perspektiv B något mindre dialektologiska i traditionell mening än de som i första hand förs till perspektiv A. Detta innebär alltså att jag endast i mycket ringa grad har tagit fasta på geografiska förhållanden i studierna som tillhör den förra kategorin.

³ I flera av mina studier har jag använt olika kompletterande, tal- eller skriftspråkliga, material, men (urval av) de nämnda inspelningarna från nordöstra Götaland har genomgående fungerat som huvudkällor. Jag har även valt att konsekvent använda exempel därifrån i föreliggande text, och det är uteslutande dessa inspelningar som jag syftar på när jag i fortsättningen skriver *mitt material*.

⁴ För enkelhetens skull väljer jag att i fortsättningen uttrycka mig som om varje inspelning har endast en sagesperson då jag talar allmänt om dialektintervjuer. I mitt material är det annars ganska vanligt med två sagespersoner i samma inspelning och i sällsynta fall figurerar ännu fler. Antalet sagespersoner i en inspelning påverkar givetvis samtalets förlopp, och om det rör sig om flera personer är även relationen mellan dessa av betydelse i sammanhanget (se t.ex. Tainio 2000 om interaktionsmönstren hos äldre gifta finska par som spelar in av dialektinsamlare).

den mest traditionella dialekten på en viss ort (Bergfors 1982:80, Lilja 1996, Svahn 2003, Bockgård & Nilsson 2011b, Nilsson u.a.).

Som jag ser på saken går både den hittills genomförda och den potentiellt framtida interaktionellt orienterade dialektologiska forskningen att dela in i två huvudkategorier baserat på vilken typ av forskningsfråga som det valda (inspelnings)materialet utnyttjas för att besvara:

A) Fokuserar traditionellt språkvetenskapliga, i synnerhet grammatiska traditionellt (socio)dialektologiska, frågor.

B) Fokuserar frågor som relaterar till traditionell interaktionsforskning. Exempelvis beskrivs den kommunikativa verksamheten traditionell dialektintervju ur ett vetenskapshistoriskt, ideologikritiskt och etiskt perspektiv: hur manifesterar sig forskarsamhällets strävan efter att dokumentera det man uppfattade som ”genuina dialekter” i konkreta möten mellan en intervjuare och en sagesperson?

I min forskning fungerar inte de båda punkterna som helt separata perspektiv utan de går i mångt och mycket in i varandra. I själva verket tror jag att man kan nå de intressantaste och mest nydanande resultaten om man låter de vetenskapshistoriska, interaktionella och mer traditionellt lingvistiska perspektiven belysa varandra i en och samma undersökning. Ett brett angreppssätt är en metod för att söka efter och beskriva regelbundna mönster i materialet som annars skulle vara svårfunna.

Forskning som primärt fokuserar traditionellt språkvetenskapliga frågor (perspektiv A)

Avseende forskning där det ovannämnda perspektivet A är det mest framträdande, vill jag för det första framhålla den möjlighet som den interaktionella lingvistikens metodik ger att beskriva och till viss del förklara intraindividuell fonologisk, morfologisk, lexikal och syntaktisk variation, alltså variation i enskilda informanters språkande, ofta inom ramen för en och samma inspelning. En grundläggande metodisk princip inom den interaktionella lingvistikens är att man kartlägger den språkliga utformningen av enskilda samtalsyttranden och relaterar denna till olika sociopragmatiska mönster och faktorer. Ofta strävar man sedan efter att avtäcka mer eller mindre systematiska samband mellan språklig form och social funktion (se t.ex. Selting & Couper-Kuhlen 2001, Steensig 2001, J. Lindström 2008). En basal utgångspunkt vid interaktionell analys av intraindividuell variation är att deltagare i ett samtal – t.ex. en intervjuare och en sagesperson i en dialektinspelning –

ömsesidigt påverkar varandras språkande, t.ex. i det att de återanvänder varandras ord, komplexa konstruktioner eller andra språkdrag (Anward 2005, 2006).

Att intervjuarna påverkar hur sagespersonerna talar, och vice versa, har förmodligen sedan mycket länge varit allmänt spridd kunskap bland dialektforskare (se även Bockgård & Nilsson 2011b:12, Nilsson u.a.). Men det är först sedan interaktionsforskningens teorier och metoder under senare år har börjat genomsyra dialektforskningen som man på allvar har beskrivit (och brytt sig om att beskriva) hur detta kan komma till konkreta uttryck. Traditionella dialektologer har uppfattat insamlarens påverkan på informantens språkande – liksom intraindividuell variation över huvud taget – som ett renodlat problem då en dialekt, uppfattad som ett i stort sett homogent, föga variabelt språkssystem, ska beskrivas. Den inspelningsteknik och intervjuetik som dialektarkiven har rekommenderat har syftat till att skapa och upprätthålla en kommunikativ miljö som främjar ett så variationsbefriat, samt konservativt och lokalt förankrat, språkande som möjligt från informantens sida (Hedblom 1950, 1961, Ordéus 1981). Situationellt betingade avvikelser från det man har uppfattat som ”den genuina dialekten” har man helst velat undvika och, om detta inte varit möjligt, fäst ringa vikt vid då dialektologiska forskningsresultat av olika slag har presenterats.⁵

Vissa nutida dialektforskare ser däremot situationell, sociopragmatiskt betingad språkvariation som ett i sin egen rätt i högsta grad relevant forskningsområde, oberoende av hur pass traditionellt dialektala de yttranden som produceras är. Om vi begränsar oss till forskningsinsatser presenterade på svenska, kan man härvidlag framhålla Hanna Lappalainen (2004, 2011) och Jenny Nilssons (2010, 2011) undersökningar. I dessa studier beskrivs (bl.a.) hur deltagare i dialektinspelningar av olika slag (förmodligen i hög grad omedvetet) återanvänder varandras språkdrag och även på andra vis ömsesidigt anpassar sitt språkliga beteende. Dialektinformanter är, liksom alla andra människor, sociala varelser som använder dialektala, och mer standardspråkliga, uttryckssätt som kommunikativa resurser med specifika, i hög grad situationellt betingade sociopragmatiska funktioner (om dialektala språkdrag som kommunikativa resurser, se även Sandström 2010).

Det andra forskningsområdet som jag vill framhålla under punkt A (som alls inte är väsensskilt från det första) är grammatiskt (och interaktionellt) orienterade studier av lexikosyntaktiska och prosodiska strukturer i dialekter. Även i sådana undersökningar där man uteslutande utnyttjar traditio-

⁵ Inte heller sociodialektologin har ägnat någon betydande uppmärksamhet åt den språkliga variation som kan relateras till mikrosociala faktorer, dvs. vad som strikt lokalt sker i de samtal som har spelats in (se vidare Lappalainen 2004, 2011, Bockgård & Nilsson 2011b).

nella dialektintervjuer som empiriskt material får man nog tänka sig att de resultat forskningen ger tämligen väl avspeglar hur sagespersonerna språkar (språkade) också i helt andra kommunikativa verksamheter – där de inte frågas ut och inte är påverkade av det (eventuellt) uttalade syftet med inspelningen, av intervjuarens språk eller av inspelningssituationen som sådan – men man ska inte ta för givet att detta gäller rakt av. En metodisk konsekvens av detta är att det utöver den mer renodlade samtalsgrammatiska beskrivningen, där språklig form relateras till sociopragmatisk funktion, även är fruktbart att söka efter ömsesidiga samband mellan dessa grammatiska mönster och kommunikativa mönster som kan antas vara specifika eller åtminstone typiska för verksamhetstypen dialektintervju. Verksamheten ses som en övergripande kontext som påverkar samtalens förlopp, inklusive den grammatiska och prosodiska utformningen av enskilda repliker (se vidare nedan, samt Öqvist 2011 för ett annat exempel på en tillämpning av detta perspektiv i forskningen).

Min egen forskning med ett grammatiskt fokus utgår i hög utsträckning från begreppet konstruktion såsom detta brukar beskrivas inom den gren av konstruktionsgrammatiken som är starkt påverkad av den interaktionella lingvistik. Som konstruktioner betraktar jag enkelt uttryckt rutiniserade, (relativt) systematiska samband mellan språkandets formella och funktionella sida – där den formella handlar om lexikosyntaktiska och prosodiska mönster och den funktionella om semantiska betydelser och framför allt sociopragmatiska funktioner (för utförliga diskussioner kring konstruktionsbegrepp som liknar mitt, se Linell 2003, 2005, Forsskähl 2009, 2011). En annan person som bör nämnas i detta sammanhang är Camilla Wide, som har bedrivit mycken och nydanande forskning i gränslandet mellan dialektologi, interaktionell lingvistik och konstruktionsgrammatik (t.ex. 2008, 2009a, 2009b). Ytterligare en studie som tillhör denna gren av den interaktionella dialektologin är Bockgård & Norén 2011.

Ett exempel på en konstruktion – eller kanske snarare en familj av konstruktioner – är uttryckssättet [diskurspartikel + *vars*] (Bockgård u.u.). Detta *vars* utgör en kraftigt grammatikaliserad form av *gud bevara oss*, som i mitt material undantagslöst föregås av (någon variantform av) *ja*, *jo* eller *nej*.⁶ Vidare finns det två kvantitativt sett kraftigt dominerande användningar av *vars*-konstruktioner, som jag väljer att benämna konstruktionsfamiljen. En *vars*-konstruktion kan för det första inleda en respons – företrädesvis på en *ja/nej-fråga* – och för det andra användas då samtalet (dvs. intervjun) ”går på tomgång”. Med det senare avses att deltagarna under en flera sekunder lång

⁶ I de korpusar som kompletterar huvudmaterialet finns en hel del belägg på andra diskurspartiklar än dessa tre responsiver (t.ex. *tja* och *nå*). Något ensamt *vars* har jag däremot aldrig stött på.

period är helt tysta eller endast producerar minimala och oftast volymsvaga bidrag såsom hummanden.

Vad gäller den förra, responsiva användningen av *vars*-konstruktioner föreligger två huvudsakliga, tydligt urskiljbara subfunktioner. En konstruktion kan inleda vad man enkelt uttryckt kan kalla för ett mittemellansvar – i typfallet ett svar som inte fungerar som ett helt entydigt och reservationslöst ja, jo eller nej på en ställd ja/nej-fråga. Man kan dock även använda en *vars*-konstruktion för att tvärtom ge ett eftertryckligt svar (ungefär 'ja/jo/nej visst'). Det jag anser vara det riktigt intressanta i sammanhanget är att dessa båda sociopragmatiska funktioner – som alltså närmast står i ett motsatsförhållande till varandra – korresponderar med varsin uppsättning strukturella egenskaper. I syfte att beskriva dessa samband mellan form och funktion använder jag mig av två samtalsutdrag från materialet, hämtade från olika inspelningar. En transkriptionsnyckel återfinns sist i artikeln.

(1) [S(agespersonen) har just berättat för I(ntervjuaren) att hon redan som tioårig flicka var tvungen att gå flera kilometer för att hämta posten.]

01 I: då va långa vägar då?=
02 S: =**jaa vars**::, (0,3) för i:, (0,6) en barnunge teminnstene,
03 I: jaa?
04 (1,2)
05 S: så räckte då no(g) t*u*(ll):

(2) [I:s fråga på rad 1 fungerar topikskiftande, men anknyter till något deltagarna talade om ett par minuter tidigare, då S (Hård⁷) redogjorde för olika fiskesätt som han har praktiserat, dock inte för just notfiske.]

01 I: (eller)uhm:: Hård har inte fiskat mä not alltså.=
02 S: =**jo: vars**:: ((eftertryckligt))
03 I: >jasså då har han åckså?<
04 S: ja: då >(då ha ja va),< ((börjar berätta om detta))

I (1) fungerar det *jaa vars*-inledda bidraget som en sorts mittemellansvar på intervjuarens bekräftelsesökande replik på rad 1. (Intervjuaren demonstrerar där en egen, värderande och solidariserande, tolkning av sagespersonens självbiografiska berättelse som föregår utdraget.) På rad 2 kan sagespersonen sägas medge att vägarna var långa, men hon garderar sig genom att påpeka att detta är en värdering som är giltig ur ett litet barns perspektiv, vilket indirekt innebär att den inte nödvändigtvis är giltig ur en vuxens. Genom turtillägget på rad 5 nedgraderar hon även beskrivningen av vägarna – från att de "var långa (åtminstone för ett barn)" till att de "nog räckte till". I sina båda responsiva bidrag undviker hon således att hävda att vägarna var långa "objektivt sett", samt uppvisar en tydligt nedtonad, icke-skritysam inställning till sina egna fysiska prestationer som barn.

⁷ Alla person- och ortnamn i transkriptionerna är fingerade.

I (2) ger den sagesperson som figurerar där i stället ett eftertryckligt svar (rad 2) på en ställd ja/nej-fråga (ett svar som avvisar frågeställarens antagande (rad 1), vilket i sin tur är baserat på sagespersonens egen tidigare redogörelse). Prosodin, intervjuarens omedelbara uppbackning/uppfoljningsfråga (rad 3) samt sagespersonens efterföljande redogörelse för notfiske (som initieras på rad 4) ger alla anledning att tolka *jo vars* ungefär som 'jo visst'.

Jämför man *vars*-yttrandena i (1) och (2) med varandra framträder flera tydliga skillnader mellan dem i strukturellt avseende: I (1) är responsiven tvåstavig (*jaa*); i (2) är den enstavig (*jo*). I (1) är responsiven mer betonad än *vars*; i (2) råder det omvända förhållandet. I (1) är yttrandet utbyggt efter *vars*: efter en kort paus kommer en (flerledad) explicit gardering/modifiering av det i grunden jakande svar som responsiven uttrycker; i (2) består yttrandet av enbart en responsiv följd av *vars*, varefter intervjuaren genast övertar turen (och det finns heller ingenting annat i samtalen som indikerar att sagespersonens yttrande är oavslutat då intervjuaren tar ordet).

De strukturella mönster som presenteras i föregående stycke är återkommande i materialet – i en kraftig majoritet av fallen vad gäller garderade och närmast undantagslöst vad gäller eftertryckliga svar. Dessa generella samband mellan form och funktion torde i (1) medföra att den prosodiska utformningen av själva *vars*-konstruktionen (*jaa vars*) gör förekomsten av en efterföljande explicit gardering utbyggnad av turen sannolik, vilket kan antas vara en bidragande orsak till att intervjuaren "väntar in" denna fortsättning i stället för att själv genast ta ordet.⁸ Detta står i kontrast till skeendet i (2), där *vars* som sagt omedelbart följs av en (ej överlappad) responsiv replik från intervjuaren, som torde kunna förstås som en kvittering av den nya informationen och en uppmuntran till samtalspartnern att börja berätta om sitt notfiske (vilket sedan även sker).

Om vi övergår till den ovan nämnda andra huvudanvändningen av *vars*-konstruktioner, dvs. den tomgångsrelaterade, så är det också möjligt att urskilja två funktionella subtyper, illustrerade av (3) respektive (4).

(3) [I har ställt en fråga till den ena sagespersonen, S2, om sopkvastar, som hon dock missförstår. Den andra sagespersonen, S1, tillika S2:s äkta man, tar då på eget initiativ över detta svarsprojekt. Han har just sagt att kvastarna inte var köpta utan hemmatillverkade.]

01 S1: [(ja) di jorde själ[ve,
02 S2: [ja:z [° ([])°
03 I: [ja:?
04 (0,2)

⁸ Den uppbackning som ges (rad 3) kommer i ett senare skede – märk väl omedelbart efter det att sagespersonens (av *vars*-konstruktionen sannolikt projicerade) gardering har nått en möjlig slutpunkt.

- 05 I: °a:ç°
 06 (.)
 07 S1: ((harkling))
 08 I: °ah_aç°
 09 (0,8)
 10 °(j)ah_aç°
 11 (0,5)
 12 S1: hh
 13 (1,2)
 14 I: °äh_a?°
 15 (1,3)
 16 S1: **jo: vars**, de va:, (.) °ju lite,° (1,2) °aja
 17 di:,° (0,4) (f)unne på liteh:: (0,4)
 18 bättreöh: (1,0) å:, (0,5) unna för unna,

(4) [S berättar om tjäderjakt. Han har just sagt att fåglarna *underlit nog* inte var lika rädda förr i tiden för jägare/människor som i senare tid.]

- 01 I: han visste väll att dä va mynningsladdereç
 02 (0,2)
 03 S: ja(heh) visst vä dä:ç ((glatt, oartikulerat))
 04 (0,2)
 05 I: °a:°
 06 (3,3)
 07 S: °**jaa vars::**°
 08 I: >å så sjöt ni väll< lite st_örre jur åckså.

I det första exemplet (3) har S1 i och med rad 1 fört (den av intervjuarens fråga och S2:s "misslyckade" svar föranledda) redogörelsen för kvastar som fanns förr till en slutpunkt; därefter är topiken uppenbarligen för tillfället uttömd – även för S2 och intervjuaren. Den sistnämnde formulerar inte heller någon ny (uppföljande eller helt topikväxlande) fråga, varför samtalet hamnar i en utdragen (ca sex sekunder lång) tomgångsfas där ingen deltagare producerar något substantiellt bidrag som återuppväcker informationsutbytet. Tomgången bryts först på rad 16, där S1 återvänder till (det slumrande) kvasttemat.

S1:s tur inleds av en *vars*-konstruktion, som därför kan betecknas som *tomgångs-* eller *pausavslutande*. En gemensam nämnare för de fall i mitt material som har förts till denna kategori är just att talaren (sagespersonen) producerar en turinitial *vars*-konstruktion, vilken omedelbart följs av en kontribution som återupptar topiken som diskuterades före tomgången.

Den andra tomgångsrelaterade typen av *vars*-konstruktion – som finns belagd i (4) – används inte för att initiera en återgång till en tidigare egen topik. I det återgivna exemplet är det i stället intervjuaren som tar ordet (rad 8) i direkt anslutning till *vars* (rad 7), genom att ställa en ny fråga inom ramen för den övergripande topiken, jakt. Härigenom avbryter han inte bara tom-

gångsfasen utan stänger också definitivt den skämtsamma sidosekvensen som handlar om att tjädrar verkar förstå sig på olika typer av skjutvapen (inledd på rad 1).

I de flesta andra sekvenser där det förekommer en *vars*-konstruktion som har förts till den här diskuterade kategorin fortsätter i stället tomgången också efter *vars*. Oberoende av samtalspartnerns agerande i den fas som närmast följer, uppfattar jag det som att sagespersoner använder denna typ av *vars*-konstruktion fatiskt, som ett medel att undvika total tystnad då intervjun går på tomgång, samtidigt som man signalerar att man är en aktiv samtalsdeltagare (villig sagesperson) som skulle ha levererat ett substantiellt bidrag om man hade haft något ytterligare att säga i det ämne som föregår tomgången. *Vars*-konstruktionerna kan etiketteras som *pausfyllnader*, vilket inte ska förstås som att de är helt betydelselösa sociopragmatiskt sett utan som att de något dämpar den socialt negativa effekten av tomgången; forskning har visat att samtalsdeltagare strävar efter att undvika utdragna tystnader (se t.ex. Sacks, Schegloff & Jefferson 1974, Jefferson 1989). Man torde nog även kunna förstå *vars*-konstruktionen som en signal till samtalspartnern att man väntar på en ny fråga; sagespersonen bollar så att säga över ansvaret att föra samtalet vidare till intervjuaren.

Notervärt i sammanhanget är att det finns en tydlig prosodisk skillnad mellan de båda tomgångsrelaterade subtyperna av *vars*-konstruktion. Den senare, fatiska typen levereras i nästan 80 % av fallen (däribland i 4) med en påtagligt svag volym, som får antas signalera att bidraget inte ska förstås som pragmatiskt tungt vägande – inte som en del av den "egentliga dialektintervjun", om man så vill. Däremot uppvisar ingen topikåterupptagande, och för övrigt inte heller någon responsiv, *vars*-konstruktion denna nedtonade prosodiska struktur, vilket förstås avspeglar att dessa konstruktioner ingår i turer som är betydligt tyngre vägande sociopragmatiskt sett.

Sammanfattningsvis innebär det ovan sagda att man med utgångspunkt i sekventiell kontext, sociopragmatisk funktion, syntax och prosodi kan urskilja fyra huvudtyper av *vars*-konstruktioner.⁹ På aggregerad nivå är sambanden mellan form och funktion anmärkningsvärt starka, som jag uppfattar det. Detta är i sin tur ett vettigt skäl att betrakta de fyra typerna som egna grammatiska (syster)konstruktioner, som tillsammans bildar en konstruktionsfamilj. De fungerar som separata sociala samtalsresurser som mina informanter ganska flitigt använder då de agerar sagespersoner, och som därför rimligtvis är väl etablerade i de lokala språkgemenskaperna. Det är förstås inte otänkbart att det finns andra medlemmar av *vars*-konstruktionsfamiljen, som inte är lika användbara i dialektintervjuer men som före-

⁹ Det finns några få (responsiva) belägg som inte problemfritt låter sig införas i någon av dessa kategorier.

kommer i andra samtalstyper (som inte i lika hög grad kännetecknas av en frekvent förekomst och asymmetrisk distribution av frågor och svar).

Konstruktionsbegreppet har jag också utnyttjat i två studier av den typ av språklig struktur som utdrag (5), rad 7 exemplifierar (Bockgård 2010a, 2011a).

(5) [S har just beskrivit de extremt långa arbetsdagar som man hade förr som lantarbetare, och framhållit att man därför väl förtjänade de helt arbetsfria dagar som fanns.]

01 (3,2)

02 I: å så hade di väl mycke bjudningar på gårdarna va?

03 S: dä äckså.

04 (0,9)

05 I: nå var dä då?

06 (0,5)

07 S: *julkalasa di kallde* (hh).

08 I: °jaha?°

På rad 2 ställer intervjuaren en ja/nej-fråga som nog kan sägas löst knyta an till det som har sagts närmast före den långa paus som inleder utdraget. (Att gå på bjudning var ett annat sätt att slippa arbeta.) Han får ett snabbt, kort och bekräftande svar (rad 3). Däremot delger sagespersonen ingen som helst information om dessa bjudningar, vilket föranleder intervjuaren att ställa en uppföljningsfråga som fokuserar tidpunkterna för dessa tilldragelser (rad 5). Också det svar som därpå följer från sagespersonen (rad 7) är påfallande kort, men i alla fall en aning innehållsrikare än det föregående.

Det senare svaret består närmare bestämt av strängen *julkalasa di kallde* 'julkalasen (som) de/man kallade (dem)'. Strängen utgör en instantiation av det i mitt material flitigt använda abstrakta yttrandeformatet [X (innehållsord) + P (personligt/generiskt pronomen) + K (finit form av *kalla*)]. Utöver dessa komponenter producerar sagespersonerna i vissa fall ett *såm* 'som' mellan X och P. Man skulle a priori kunna tänka sig att det existerar parallella, syntaktiskt och semantisk-pragmatiskt likartade, konstruktioner med andra subjekt än pronomen och/eller andra betydelsemässigt närstående verb än *kalla* – men sådana har jag intressant nog inte funnit något enda belägg på. Om man vidare granskar de formella egenskaperna (utöver dem som definitionen ovan stipulerar) hos samtliga XPK-instanser i mitt material, märker man att korpusen är påfallande homogen. Först kan nämnas att det är en ytterst begränsad uppsättning pronomen som används, nämligen *di* 'de, man', *vi* och *en* 'man', där den första varianten dessutom är i mycket kraftig majoritet. Vidare kännetecknas XPK av att dess tre (eller fyra) komponenter nästan alltid är prosodiskt integrerade (sammanhållna), men de är däremot ganska ofta desintegrerade med de eventuella resterande delarna av samtals- turen, dvs. sådana ord som talaren producerar före X och/eller efter K.

Allt det som har framförts i föregående stycke – dvs. den relativt höga frekvensen, den lexikosyntaktiska homogeniteten och den prosodiska integreringen – kan tas till intäkt för att XPK är en egen grammatisk konstruktion i mitt undersökningsområde.¹⁰ Elementet PK (med eller utan ett initialt *såm*) torde gå att förstå som en sorts lexikaliserad sats som alltid föregås av ("hängs på") ett innehållstungt element X (se även Ivars 2010:207 f., avseende samma konstruktion i sydösterbottniska).

Kännetecknande för X i mitt material är vidare att detta element nästan genomgående utgörs av ett uttryck som är potentiellt svårbegripligt för mottagaren, alltså intervjuaren; det rör sig normalt om ett dialektalt eller fackspråkligt uttryck eller ett egennamn. (*Julkalasa* i 5 är ett av de mest lättbegripliga exemplen på X.) Tillsammans med det faktum att *kalla* är ett benämningsverb ger detta en tydlig ledtråd om vilken XPK-konstruktionens sociopragmatiska huvudfunktion är, nämligen att lyfta fram X på ett metaspråkligt plan, markera att denna (traditionella, lokalt förankrade) term är viktig eller av något annat skäl anmärkningsvärd i den aktuella sekventiella samtalskontexten (se Bockgård 2010a:28 ff. för en närmare beskrivning).

Det förefaller också finnas skäl att relatera förekomsterna av XPK i materialet till den traditionella dialektintervjun betraktad som en specifik kommunikativ verksamhetstyp – där det generellt är vanligt med metaspråkliga yttranden och där det dialektdokumenterande syftet med inspelningarna gör det i stort sett konstant relevant (men naturligtvis inte nödvändigt eller ens förväntat) för en sagesperson att (t.ex. med hjälp av elementet PK) tydligt markera vilka uttryck som är traditionellt lokaldialektala (för en beskrivning av några andra kommunikativa resurser som används på ett mycket likartat sätt, se Bockgård & Norén 2011:90–100).

Med andra ord exemplifierar min forskning om XPK – och i något lägre grad även min *vars*-studie – hur de ovannämnda perspektiven A och B kan kombineras på ett fruktbart sätt. Minst lika intressant som att försöka beskriva en grammatisk konstruktion "som sådan" – dvs. dess starkt verksamhetsöverskridande egenskaper – är att analysera hur konstruktionen används i en specifik, autentisk kommunikativ verksamhet. Dialektintervjun utgör förvisso en sorts konstruerad interaktion – där inspelningen är en förutsättning för att samtalet över huvud taget ska komma till stånd; det rör sig om en säregen verksamhetstyp som även i andra avseenden tydligt avviker från sådana verksamheter som människor vanligtvis deltar i (se även Wolfson 1976 om

¹⁰ Möjligen skulle XPK i stället kunna betraktas som en dominerande (frekvent brukad) medlem av en något vidare konstruktionsfamilj, vilken i så fall kanske i första hand skulle innefatta också uttryck som har ett uttalat syntaktiskt objekt, som i *en reser en tjärnkubbe vi kallar'n* 'man reser en kärnkubbe (som) vi kallar den' (där sagespersonen beskriver hur man tillverkar en kolmila). Se Bockgård 2010a för vidare diskussioner.

sociolingvistiska intervjuer), och detta gäller förmodligen i särskilt hög grad för den tidsperiod och de typer av talgemenskaper som mina informanter representerar; den typiske sagespersonen är en ren nybörjare i att hantera den sociala situation som han har hamnat i. Men säregenheten innebär ingalunda att dialektintervjun är ointressant att beforska. I nästföljande avsnitt ges en närmare beskrivning av den kommunikativa verksamheten dialektintervju, i första hand baserad på min egen forskning i ämnet.

Innan jag övergår till detta ska jag dock nämna att en möjlig inriktning hos den framtida interaktionella dialektologin inom ramen för perspektiv A vore att i högre utsträckning än hittills fokusera språkandets diakrona dimensioner. Man skulle bl.a. kunna jämföra dialektintervjuer från olika tidsperioder med varandra och med andra material (t.ex. mer informella samtal) – i den mån sådana jämförelsematerial finns – för att kartlägga utvecklingen över tiden av (samtals)grammatiska konstruktioner och andra samtalspråkliga, sociala resurser.

Samtalsanalytiskt eller vetenskapshistoriskt inriktad forskning om dialektintervjuers interaktionsmönster (perspektiv B)

Ett viktigt syfte med min forskning är att lyfta fram dialektintervjuares agerande (se Bockgård 2010b–f). Även om det ur en renodlad dialektologisk synvinkel självfallet är sagespersonernas repliker som bör stå i centrum för analyserna, spelar ju intervjuarnas förhållanden ändå en väsentlig roll; intervjuarna sätter i hög grad agendorna för samtalen och påverkar vad sagespersonerna säger och inte säger.

Traditionella dialektintervjuer kännetecknas av att det oftast föreligger en kraftig asymmetri mellan deltagarna. Väsentliga delar av den typiska intervjuarens respektive sagespersonens agerande kan sammanfattas enligt tablå 1.

Tablå 1. Generaliserande beskrivning av intervjuarens och sagespersonens beteende i en traditionell dialektinspelning.

intervjuaren	sagespersonen
styr samtalet	anpassar sig efter intervjuaren och strävar efter att vara denne "till lags"
pratar lite	pratar mycket
ställer frågor	ger direkta svar på frågorna eller använder dem som utgångspunkt för att mer "fritt" lägga ut texten; ställer däremot få frågor till intervjuaren ¹¹
ger en hel del (minimala och prosodiskt nedtonade) uppbackningar ¹²	ger nästan inga uppbackningar

Att det är intervjuaren som "styr" samtalet innebär bl.a. att det är han¹³ (ibland i viss interaktion med en ljudtekniker) som bestämmer när en inspelning ska börja och sluta. Vidare sätter han agendan genom att ställa frågor (se även Gregersen, Beck Nielsen & Thøgersen 2009:40 och där anförd litt., avseende agendasättning i mer moderna, sociolingvistiska intervjuer), frågor som oftast berör någon aspekt av allmogelivet för i tiden. Och även om det inte sker särskilt ofta, händer det att intervjuaren avbryter sagespersonen om denne "glider iväg" i sitt berättande och börjar tala om ämnen som intervjuaren anser vara av ringa intresse för det (traditionsinsamlade) arkiv som står bakom inspelningen (t.ex. dagsaktuella förhållanden eller politiskt laddade frågor; se Bockgård 2010b). Nästan alla sagespersoner uppfattar av allt att döma intervjuaren som en legitim samtalsledare och som en auktoritet även i övrigt; sagespersonerna accepterar att det när allt kommer omkring är intervjuaren som bestämmer över verksamheten och agerar därför föga för att själv få sätta agendan (se dock Bockgård 2010b för ett undantag¹⁴).

¹¹ I inspelningar med fler än en sagesperson är det däremot inte ovanligt att sagespersonerna ställer frågor till varandra, som en metod att gemensamt minnas och skapa berättelser om de sakförhållanden i äldre tid som har aktualiserats (se även introduktionen till utdrag 7 nedan).

¹² Man kan notera att det i äldre instruerande texter för dialektintervjuare brukar stå att man ska sträva efter att tala så lite som möjligt och i stället utnyttja nickningar o.d. för att ge uppbackning (t.ex. Hedblom 1961:60 ff., 1979:132 ff., Bergfors 1982:82). Det är inte minst mot bakgrund av detta rimligt att tänka sig att de ljudinspelade samtalen även innehåller många visuella stödjande signaler som inte har fastnat på fonogrammen.

¹³ I denna artikel används *han* som könsneutralt pronomen.

¹⁴ Värt att påpeka angående den inspelning som analyseras i nämnda artikel är att intervjuaren väljer att avsluta densamma efter endast 13 minuter. En tänkbar bidragande orsak till detta är just att intervjuaren möter motstånd då han försöker styra detta samtal i ett för

Det är naturligtvis inte alls förvånande att de flesta sagespersoner tillåter samtalspartnern att ha den avgörande makten över samtalsförlöppet. Lekmannen, som i normalfallet helt saknar erfarenhet av att agera sagesperson, befinner sig redan i utgångsläget i underläge mot den professionelle aktören, som till yttermera visso oftast träder in i sagespersonens hem beledsagad av en respektingivande akademisk titel och en avancerad teknisk utrustning av en typ som sagespersonen kanske över huvud taget aldrig har sett tidigare. Man torde också kunna beskriva sagespersonens sociala och kommunikativa utgångsläge i termer av att han då han har accepterat att bli inspelad implicit även har gått med på att detta ska få ske på intervjuarens premisser.¹⁵ En konsekvens av denna närmast på förhand givna maktasymmetri är att många intervjuare inte har något behov av att agera auktoritativt under pågående samtal för att få sagespersonen att bete sig på ett önskvärt vis. Tvärtom agerar intervjuarna många gånger strategiskt för att uppnå ett efter omständigheterna informellt och vänligt samtalsklimat där sagespersonen även ges stor frihet att utforma sina berättelser efter eget gottfinnande, vilket antas främja att han blir talför och späckar sina berättelser med traditionellt dialektala uttryck (Hedblom 1961:57 passim).¹⁶

Det hittills sagda i detta avsnitt innebär att den typiska dialektintervjun i vissa avseenden påminner om en formell intervju (såsom t.ex. en nyhetsintervju i ett etermedium; se Heritage & Greatbatch 1991, Heritage 2002), i synnerhet i och med den strikta uppdelningen av samtalsroller i en frågande och en responderande part. I andra avseenden påminner den traditionella dialektintervjun mer om ett vardagligt privatsamtal, t.ex. i det att intervjuaren strävar efter att inte styra samtalspartnern mer än nödvändigt samt att uppnå ett avslappnat samtalsklimat. Kort sagt agerar intervjuarna på det hela taget strategiskt och rationellt utifrån sina (vetenskapliga) syften med inspelningarna, vilket innebär att de i vissa lägen uppträder påtagligt professionellt, formellt och distanserat, i andra empatiskt och solidaritetsskapande (se även Bockgård 2010b, 2010d) – samtidigt som det härvidlag finns tydliga skillnader mellan olika individers intervjuarstil. En i detta avseende någorlunda god parallell till dialektintervjun är den typ av

hans syften gynnsam riktning (se vidare Bockgård 2010b:49 f. passim; se även Bockgård 2011b:65 ff. för en likartad diskussion kring en annan inspelning).

¹⁵ Resonemanget förutsätter att det inte rör sig om en inspelning i lönnedom. Går vi långt tillbaka i tiden förekom nämligen sådana (se t.ex. Hedblom 1950:66, 1961:55). Ovetskapen om att en inspelning pågick ansåg dialektinsamlarna, förmodligen med rätta, bidra till att sagespersonerna talade mer avslappnat, informellt och dialektalt.

¹⁶ Detta – liksom de hemliga inspelningar som nämns i föregående not – är för övrigt en illustration av att det även hos forna tiders insamlare fanns en medvetenhet om det som Labov senare (t.ex. 1972:43) har beskrivit som observatörsparadoxon samt om idiolektal, situationellt betingad språkvariation i allmänhet (se även Nilsson u.a.).

”halvseriöst” radioprogram med professionella programledare och lekmän som samtalar med varandra som Londen (1991) har beskrivit just som en sorts hybrid av intervju och vardagssamtal (se även Wolfsons 1976 beskrivning av sociolingvistiska intervjuer).

Även om den typiska dialektintervjuaren inte helt styr vad kontrahenten ska yttra sig om har han som nämnts ändå en betydande kommunikativ makt över denne. Hans makt – och ansvar gentemot uppdragsgivaren för att samtalet ska förlöpa som förväntat – inbegriper inte bara frågeformuleringsprivilegiet som sådant, utan även att han, i den mån detta krävs, bör agera för att få sagespersonen att bete sig på ett sätt som är inom ramen för vad som anses vara önskvärt, eller åtminstone acceptabelt. Närmare bestämt ska den ur (arkivföreträdarnas synvinkel) ideala sagespersonen leva upp till åtminstone dessa fyra krav: han ska tala relativt ”spontant” (med så lite styrning från samtalspartnern som möjligt), vara berättarvillig, hålla sig till lämpliga ämnen och tala dialekt. En delikat situation för intervjuaren att hantera kan uppstå om sagespersonen inte uppfyller alla dessa krav samtidigt. Intervjuaren kan här tvingas att i stunden, under pågående samtal, kompromissa mellan idealen och välja vilket eller vilka som är viktigast att upprätthålla. Flera av mina publikationer (främst 2010b, 2010c) har handlat om intervjuare som ogenerat försöker styra sagespersonens (enkannerligen språkliga) beteende i en viss riktning – hur detta kan göras och vilka de språkliga och sociala konsekvenserna kan bli. Vad jag särskilt har framhållit är att vissa intervjuare väljer att agera kraftfullt för att få sagespersonen att tala så traditionellt dialektalt som det över huvud taget är möjligt, trots att detta står i uppenbar konflikt med åtminstone spontanitetsidealet.¹⁷ Närmast nedan återges utdrag från två olika inspelningar som illustrerar denna typ av beteende från intervjuarens sida. Utdragen analyseras kortfattat (för utförligare analyser, se Bockgård 2010c).

(6) [Samtalsämnet är fiske.]

01 I: å va hadde di för fl̄an senn eh,

02 fö () ell elle fl̄öte senn?

03 (.)

04 S: kårk.

05 (0,4)

06 I: kårk.

07 (1,5)

08 S: kårke så då länge. fl̄öh: eh kårkpla- kårkplatter.

09 (0,2)

¹⁷ Även studien Bockgård 2011b kan nämnas i sammanhanget, låt vara att det i det samtal som analyseras där inte är arkivföreträdaren (som i detta fall mycket sällan yttrar sig och därför knappast gör skäl för epitetet *intervjuare*) utan sagespersonens närvarande (och teoretiskt dialektkunnige) son som mycket aktivt försöker styra sagespersonens beteende.

- 10 I: kalldes di fö kårk [()]?
 11 S: [jaa, ((eftertryckligt))
 12 S: ja dä ä kårk, ((eftertryckligt))
 13 I: °(j)a:, [(dä), °
 14 S: [dä ä kårk, ((eftertryckligt))
 15 I: ja dä hete(r) kår[k ()
 16 S: [men hällans så kalldes
 17 di för +flan.+
 18 (0,4)
 19 I: utmärkt, ((nöjt)) en gång till,
 20 >(får ja höra då så).<
 21 (0,3)
 22 S: +flan.+

(7) [S har just annonserat att han ska berätta en *skröna* om en viss person. B är en man i bakgrunden, som säger ytterst lite under inspelningen. Repliken på rad 1 ska förmodligen förstås som en fråga eller begäran om bekräftelse riktad till B.]

- 01 S: va va dä (Stentörpet) di:eh: (0,5) di bodde.
 02 (0,3)
 03 B: Lövsveden.
 04 S: +Löv+sveden va dä ja.
 05 I: ä dä här i sockna dä?
 06 (0,4)
 07 S: aa dä ve Sv[artby].
 08(B): [()
 09 (0,6)
 10 I: (j)aha,
 11 S: °Svartby här. °
 12 I: Lövsveden hur heter dä på dialekt,
 13 (0,6)
 14 S: ja dä ä Lövsved'n.
 15 (0,6)
 16 I: Löv>sved('n), inte< [Lövsvea?
 17 S: [ja.
 18 (0,3)
 19 S: nä:e? (0,4) men dä kan dä kan vi sä(j[e]?
 20 I: [nej,
 21 nej nej nej nej vi säjer såm dä hette.

I båda utdragen ser vi hur intervjuaren uppfattar det som att det finns två språkliga uttryck – *kårk(platter)* och *flan* respektive *Lövsved(e)n* och *Lövsvea* – som kan användas för att syfta på samma referent, där det förra betraktas som mer standardspråkligt och det senare som mer lokaldialektalt. Båda intervjuarna producerar yttranden som tydligt syftar till att få respektive sagesperson att uttala det dialektala uttrycket. Detta görs bl.a. genom att explicit ifrågasätta att det "mindre lämpliga" uttrycket är dialektalt (6, rad 10; 7, rad 12). I (7) tvingas intervjuaren dessutom att så småningom själv föreslå det förment dialektala uttrycket (rad 16), i en situation där det har

blivit uppenbart för honom att sagespersonen inte har uttrycket tillgängligt utan denna hjälp på traven.¹⁸

När sagespersonen i (6) väl har lyckats säga "rätt" (rad 16–17) får han beröm av intervjuaren, som dessutom ber honom att upprepa det dialektala uttrycket (rad 19–20). Att be sin samtalspartner upprepa sig trots att man uppenbarligen har hört, förstått och är tillfreds med det sagda måste vara en kommunikativ handling som är mycket sällsynt i andra kommunikativa verksamheter än traditionella dialektintervjuer. Dock torde beteendet förekomma i t.ex. traditionell klassrumsinteraktion, vilken även den kännetecknas av att det finns en samtalspart, läraren, som i många fall på förhand vet det "rätta" svaret på de frågor han ställer samt explicit värderar de svar han får från den andra, kollektiva parten, alltså eleverna (se t.ex. Sinclair & Coulthard 1975).

I (7) visar sig intervjuaren ha fel: det av honom föreslagna (ortnamns)uttrycket existerar inte i den lokala dialekten (åtminstone inte enligt sagespersonen). Anmärkningsvärt är i hur hög grad sagespersonen strävar efter att vara intervjuaren till lags, då han ger uttryck för att han är beredd att säga det som han antar att samtalspartnern vill höra även om det inte ingår i hans eller lokalbefolkningens lexikogrammatik (se rad 19). Också i (6) finns det samtalsbidrag som kan tolkas som att sagespersonen agerar för att vara intervjuaren till lags, t.ex. att han – två gånger – uttalar den "rätta" termen med stark volym (rad 17 och 22) samt vid det första av dessa tillfällen contextualiserar termen i en retoriskt tämligen effektiv ram som accentuerar kontrasten mellan det lokaldialektala och det standardspråkliga uttrycket.

Som (6) och (7) närmast övertydligt illustrerar finns det goda skäl att anta att det i många fall snarare är insamlaren än sagespersonen som primärt ligger bakom att många s.k. genuint dialektala uttryck har fastnat på ett fonogram (eller upptecknats). Detta aktualiserar frågan hur man som nutida språkforskare bör förhålla sig till de arkiverade dialektmaterialen.¹⁹ En teoretisk förklaringsmodell som uteslutande går ut på att en sagesperson "hämtar" de språkliga uttryck som han producerar under en inspelning från sin lexikogrammatik är inte helt tillfredsställande. Alla språkliga uttryck (såväl dialektala som standardspråkliga) är i stället primärt att förstå som sociala

¹⁸ I (6) förefaller det som om intervjuaren i stället råkar uttala den "korrekta" termen genom att försäga sig redan då han ställer frågan som introducerar den topik till vilken termen hör; se rad 1–2.

¹⁹ Problematiken för källkritiska nutida dialektologer vad gäller material och metod torde vara minst lika framträdande för uppteckningarnas vidkommande som för inspelningarnas – i och med att de sagespersoner som uppges stå bakom upptecknade yttranden generellt sett förmodligen har varit minst lika styrda av insamlarna som de som har spelats in har varit. I de många fall där det råder oklarhet om vem (om någon) som ska ha sagt det som står i uppteckningen, är de källkritiska besvärigheterna om möjligt ännu större.

resurser som kan utnyttjas för att utföra handlingar som är relevanta – eller t.o.m. påbjudna – i sina lokala samtalskontexter. Konsekvensen av detta – och tillika mitt svar på den ovan formulerade frågan om hur man som lingvist bör förhålla sig till arkivmaterialet – är att intervjuarens agerande bör beaktas, eller åtminstone inte på förhand uteslutas, från analysen (om inspelningsdata som en produkt av insamlarens metodik, se även Wilson 1987). Någon sorts rudimentär samtalsanalys, där man bestämmer i vilken typ av mikrosocialt sammanhang som det språkprov man avser att beskriva är situerat, torde alltid vara lämplig att göra. Sedan är förstas den exakta analysmetoden i det enskilda fallet frukten av en avvägning som varje forskare måste göra, med utgångspunkt i frågeställning, tidsram och kanske även kompetens; det interaktionella perspektivet – där språkliga uttryck i första hand betraktas som sociala resurser – är naturligtvis inte det enda som är fruktbart att tillämpa inom dialektforskningen.

En möjlig väg för den framtida interaktionella dialektologin som jag ännu inte på allvar har berört i denna artikel vore att hämta frågeställningarna från traditionell CA och fokusera enskildheter i samtalens uppbyggnad, snarare än att ge mer övergripande beskrivningar av hela verksamhetstypen ur en vetenskapshistorisk och ideologikritisk synvinkel. Tänkbara mer renodlade CA-frågor vore: Hur inleds respektive avslutas dialektintervjuer? Vad karakteriserar turtagningen? Vilka typer av frågor ställs – är de t.ex. företrädesvis öppna eller slutna? Vilken part tar (eller tilldelas) huvudansvaret för topikprogressionen, och brukar topikväxlingen ske gradvis eller abrupt? Vad kännetecknar intervjuarnas (verbala) uppbackningar och kvitteringar av information? Vilka andra solidaritetsskapande resurser används (av respektive part), och i vilka typer av lokala kontexter tenderar dessa att förekomma?

Bortsett från vissa enstaka iakttagelser och summariska påpekanden finns mig veterligt ingen publicerad forskning kring teman som dessa (åtminstone inte om svenska inspelningar). Jag har dock detaljstuderat ett tiotal intervjuer med fokus på vilka typer av sociala handlingar som förekommer och vilka som är vanligast. I stort sett inga forskningsresultat är publicerade. En avgörande orsak till detta är att jag inte har lyckats formulera ett syfte som ens i mina egna ögon är tillräckligt relevant och intressant. Materialvalet har förefallit mig vara lite väl udda och svårmotiverat för att man enkelt ska kunna infoga forskningen i en traditionell CA-kontext, vilket i sin tur bl.a. är en följd av att tidigare studier inom CA nästan uteslutande har handlat om naturligt förekommande samtal. Å andra sidan ökar detta angelägenhetsgraden hos studier av interaktionsmönster i arrangerade samtal, initierade i syfte att de ska spelas in och analyseras av forskare. Forskningen skulle även bryta ny mark i den meningen att det mig veterligt är extremt sällsynt med CA-studier av så gamla samtal (och så tidigt födda talare) som finns i mitt ma-

terial. På motsvarande sätt har det inte varit helt enkelt att foga mina iakttagelser till en traditionell språkvetenskaplig forskningskontext: en beskrivning som i stort sett uteslutande fokuserar yttrandes funktioner som sociala handlingar i interaktioner, på bekostnad av yttrandens innehåll eller språkliga utformning, har förefallit mig besvärlig att relatera till en traditionellt dialektologisk (eller annan lingvistisk) frågeställning.

Svårigheten att formulera en lämplig fråga som mina egna forskningsresultat kan utnyttjas för att besvara innebär inte att jag betraktar den beskrivna, starkt CA-influerade forskningsvägen som helt oframkomlig. En möjlig utvidgning av min undersökning som kontextualiserar resultaten på ett sådant sätt att de förefaller mig bli enklare att publicera, vore att genomföra systematiska jämförelser med andra kommunikativa verksamhetstyper. Som jag nämner ovan verkar det vara motiverat att se dialektintervjun som en sorts hybridform av formell intervju och vardagssamtal – men det återstår ännu att på ett detaljerat och systematiskt sätt beskriva hur detta närmare bestämt kommer till uttryck. Vad kännetecknar exempelvis fråge- och samtalsavslutningsmetoder i traditionella dialektintervjuer om man jämför med andra typer av kommunikativa verksamheter?

Slutord

I denna artikel har jag exemplifierat och diskuterat några olika möjliga tillvägagångssätt för den forskare som önskar anlägga ett interaktionistiskt perspektiv på ett inspelat dialektmaterial. Forskning inom denna ännu så länge mycket smala gren av språkvetenskapen torde kunna berika och problematisera såväl mer traditionellt – nutids- och standardspråkligt – inriktad interaktionsforskning som traditionell (socio)dialektologi (se även Nilsson 2010, Bockgård & Nilsson 2011b, Bockgård & Norén 2011, J. Lindström 2011). De tusentals äldre inspelningar som förvaras i de svenska offentliga dialektarkiven (och som ofta har en ljudkvalitet som är anmärkningsvärt bra för sin tid) är sorgligt nog närmast bortglömda av språkforskarsamhället. Ett första steg i rätt riktning för nordistsamfundet vore att på allvar ta sig an – synliggöra och analysera – detta material. Ett andra steg vore att göra detta på ett sådant sätt att man gör rättvisa åt det faktum att det inte i första hand är olika abstrakta "dialektala språkssystem" som har förevigats på skivor och band, utan sociala interaktioner mellan människor av kött och blod.

Litteratur

- Anward, Jan, 2005: Lexeme recycled. How categories emerge from interaction. I: *Logos and Language* (V) 2, 31–46.
- Anward, Jan, 2006: Om assonans i samtal. I: Ask, Sofia, Byrman, Gunilla, Hammarbäck, Solveig, Lindgren, Maria & Stille, Per (red.), *Lekt och lärt. Vänskrift till Jan Einarsson 2006*. Rapporter från Växjö universitet; Humaniora 16. Växjö: Växjö University Press, 5–16.
- Bergfors, Erik Olof, 1982: Dialektinsamling. I: Thelander, Mats (red.), *Talspråksforskning i Norden. Mål – material – metoder*. Lund: Studentlitteratur, 80–91.
- Bockgård, Gustav, 2010a: "Det är den vanliga spöksupén, vi kallar." Analys av en objektslös bisatstyp med *kalla* i dialekter och skriftspråk. I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 133. Uppsala, 7–48.
- Bockgård, Gustav, 2010b: Ursårat samtal. Analys av en märklig dialektinspelning. I: *Folkmålsstudier* 48. Helsingfors, 37–76.
- Bockgård, Gustav, 2010c: Skapandet av den ideala dialektinspelningen. I: Magnusson, Erik & Rogström, Lena (red.), *Studier i svensk språkhistoria 10. Språkhistoria – Hur och för vem?* Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning 36. Göteborg: Meijerbergs institut för svensk etymologisk forskning, 67–76.
- Bockgård, Gustav, 2010d: Samkonstruktioner i dialektintervjuer. I: Lindholm, Camilla & Lindström, Jan (red.), *Språk och interaktion 2*. Nordica Helsingiensia 19. Helsingfors: Finska, finskugriska och nordiska institutionen vid Helsingfors universitet, 73–101.
- Bockgård, Gustav, 2010e: Omaka par. Om bristfälliga samarbeten i dialektintervjuer. I: Reinhammar, Maj, Fridell, Staffan, Thelander, Mats & Williams, Henrik (red.), *Studier i svenska språkets historia 11. Förhandlingar vid Elfte sammankomsten för svenska språkets historia i Uppsala 23–24 april 2010*. Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 113. Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur, 99–107.
- Bockgård, Gustav, 2010f: Om behandlingen av informanter förr i tiden – exemplet dialektinspelningar. I: Bockgård, Gustav & Tunón, Håkan (red.), *Gäller vanligt folkvett också för akademiker? Rapport från ett seminarium om makt och etik*. CBM:s skriftserie 38. Uppsala: Centrum för biologisk mångfald, 32–39.
- Bockgård, Gustav, 2011a: Lexikaliserade satser med *ha* eller *kalla* i nordöstra Götalands traditionella dialekter. I: Edlund, Lars-Erik, Elmevik, Lennart & Reinhammar, Maj (red.), *Studier i dialektologi och sociolingvistik. Föredrag vid Nionde nordiska dialektologkonferensen i Uppsala 18–20 augusti 2010*. Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 116. Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur, 93–101.
- Bockgård, Gustav, 2011b: "Dä ä inte frågan åm nå annet än den gamle dialekten". En samtalsanalytisk och ideologikritisk studie av en märklig dialektintervju. I: Bockgård & Nilsson (red.) 2011a, 51–74.
- Bockgård, Gustav, u.u.: "Jovars, det duger tills vidare". En interaktionell analys av konstruktionsfamiljen diskurspartikel+vars. I: Lindström, Jan (red.), *Språk och interaktion 3*. Nordica Helsingiensia. Helsingfors: Finska, finskugriska och nordiska institutionen vid Helsingfors universitet.
- Bockgård, Gustav & Nilsson, Jenny (red.), 2011a: *Interaktionell dialektologi*. Uppsala: Institutet för språk och folkminnen.
- Bockgård, Gustav & Nilsson, Jenny, 2011b: Dialektologi möter interaktionsforskning. En introduktion till interaktionell dialektologi. I: Bockgård & Nilsson (red.) 2011a, 7–50.
- Bockgård, Gustav & Norén, Niklas, 2011: Pivåkonstruktioner i svenska dialektintervjuer. I: Bockgård & Nilsson (red.) 2011a, 75–130.
- Forssskåhl, Mona, 2009: *Konstruktioner i interaktion. de e som resurs i samtal*. Studier i nordisk filologi 83. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet.
- Forssskåhl, Mona, 2011: Vad är en fast fras? Form, funktion och syntaktisk struktur hos *de e de* i finlandssvenska samtal. I: Bockgård & Nilsson (red.) 2011a, 131–158.
- Gregersen, Frans, Beck Nielsen, Søren & Thøgersen, Jacob, 2009: Stepping into the same river twice: on the discourse context analysis in the LANCHART project. I: *Acta Linguistica Hafniensia* 41 (1). London, 30–63.
- Gumperz, John J. & Cook-Gumperz, Jenny, 2007: A postscript: style and identity in interactional sociolinguistics. I: Auer, Peter (red.), *Style and Social Identities. Alternative Approaches to Linguistic Heterogeneity*. Berlin: De Gruyter, 477–501.
- Hedblom, Folke, 1950: Grammfonupptagning av dialekter och folkminnen i Sverige 1935–1950. I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 73. Uppsala, 63–81.
- Hedblom, Folke, 1961: The tape recording of dialect for linguistic sound archives. Some experiences and views connected with recording work in Sweden. I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 84. Uppsala, 51–100.
- Hedblom, Folke, 1979: Fonogrammet 100 år. I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 84. Uppsala, 114–170.
- Heritage, John, 2002: Designing questions and setting agendas in the news interview. I: Glenn, Phillip J., LeBaron, Curtis D. & Mandelbaum, Jenny S. (red.), *Studies in Language and Social Interaction*. Mahwah, New Jersey: Erlbaum, 57–90.
- Heritage, John & Greatbatch, David, 1991: On the institutional character of institutional talk. The case of news interview interaction. I: Boden, Deidre & Zimmermann, Don H. (red.), *Talk and Social Structure. Studies in Ethnomethodology and Conversation Analysis*. Berkeley: University of California Press, 93–137.
- Ivars, Ann-Marie, 2010: *Sydösterbottensk syntax*. Studier i nordisk filologi 84. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet.
- Jefferson, Gail, 1989: Preliminary notes on a possible metric which provides for a 'standard maximum' silence of approximately one second in conversation. I: Roger, Derek & Bull, Peter (red.), *Conversation: An Interdisciplinary Perspective*. Intercommunication Series 3. Clevedon: Multilingual Matters, 166–196.
- Kerswill, Paul, 2004: Social dialectology/Sozialdialektologie. I: Mattheier, Klaus J., Ammon, Ulrich & Trudgill, Peter (red.), *Sociolinguistics/Soziallinguistik. An international handbook of the science of language and society*, Vol 1. Andra uppl. Berlin: De Gruyter, 22–33.
- Labov, William, 1972: *Sociolinguistic Patterns*. Conduct and Communication 4. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Lappalainen, Hanna 2004: Språklig variation och interaktion. Nya perspektiv inom den fennistiska dialektforskningen. I: *Folkmålsstudier* 43. Helsingfors, 57–79.
- Lappalainen, Hanna, 2011: Förändring, variation och variationens funktioner. En fallstudie av variationen av personliga pronomen på en finsk landsbygdsort. I: Bockgård & Nilsson (red.) 2011a, 159–198.

- Lilja, Agneta, 1996: Föreställningen om den ideala uppteckningen. En studie av idé och praktik vid traditionssamlade arkiv – ett exempel från Uppsala 1914–1945. Skrifter utgivna genom Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala B:22. Uppsala.
- Lindström, Anna, 2003: Språklig variation och social praktik. Om en stiliserad dialektimitation i ett svenskt vardagssamtal. I: Nordberg, Bengt, Keevallik Eriksson, Leelo, Thelander, Kerstin & Thelander, Mats (red.), *Grammatik och samtal. Studier till minne av Mats Eriksson*. Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 63. Uppsala, 113–124.
- Lindström, Jan, 2008: *Tur och ordning. Introduktion till svensk samtalsgrammatik*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Lindström, Jan, 2011: Samtalsgrammatik på dialekt? I: Bockgård & Nilsson (red.) 2011a, 199–222.
- Linell, Per, 2003: Responsiva konstruktioner i samtalspråkets grammatik. I: *Folkmålsstudier* 42. Helsingfors, 11–39.
- Linell, Per, 2005: En dialogisk grammatik? I: Anward, Jan & Nordberg, Bengt (red.), *Samtal och grammatik. Studier i svenskt samtalspråk*. Lund: Studentlitteratur, 231–328.
- Londen, Anne-Marie, 1991: Intervju eller samtal? Försök till karakteristik av ett direkt-samtal radioprogram. I: Londen, Anne-Marie (red.), *Journalistik, kommunikation, utbildning. Vänskrift tillägnad Ulla-Stina Westman*. Meddelanden från Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet 21. Helsingfors: Svenska social- och kommunalhögskolan, 111–129.
- Nilsson, Jenny, 2010: Vad kan samtalsanalysen göra för dialektologin? I: Falk, Cecilia, Nord, Andreas & Palm, Rune (red.), *Svenskans beskrivning 30*. Stockholm: Institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet, 250–259.
- Nilsson, Jenny, 2011: Dialektal anpassning i interaktion. I: Bockgård & Nilsson (red.) 2011a, 223–249.
- Nilsson, Jenny, u.a.: I huvudet på Västgöta-Bengtsson – en fallstudie av svensk dialektforsknings informanturval. Manus.
- Ordéus, Torsten, 1981: Ljud på band. Att spela in rätt och bevara betryggande. I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv* 104. Uppsala, 39–55.
- Sacks, Harvey, Schegloff, Emanuel A. & Jefferson, Gail, 1974: A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. I: *Language* 50 (4). Baltimore, 696–735.
- Sandström, Caroline, 2010: *Genus i östra Nyland – från dialektutjämning till dialektmärk*. Nordica Helsingiensia 20. Helsingfors: Finska, finskugriska och nordiska institutionen vid Helsingfors universitet.
- Schneider, Klaus P. & Barron, Anne (red.), 2008: *Variational Pragmatics: A Focus on Regional Varieties in Pluricentric Languages*. Amsterdam: John Benjamins.
- Selting, Margret & Couper-Kuhlen, Elizabeth (red.), 2001: *Studies in Interactional Linguistics*. Studies in Discourse and Grammar 10. Amsterdam: John Benjamins.
- Sidnell, Jack, 2010: Conversation Analysis. An Introduction. *Language in Society* 37. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Sinclair, John McHardy & Coulthard, Malcolm, 1975: *Towards an Analysis of Discourse. The English Used by Teachers and Pupils*. London: Oxford University Press.
- Steenisg, Jakob, 2001: Sprog i virkeligheden. Bidrag til en interaktionel lingvistik. Århus: Aarhus Universitetsforlag.

- Svahn, Margareta, 2003: Dialektbegreppet – ett diskussionsinlägg. I: Akselberg, Gunnstein, Bødal, Anne Marit & Sandøy, Helge (red.), *Nordisk dialektologi*. Oslo: Novus, 503–513.
- Tainio, Liisa, 2000: Pariskuntapuhe ja kokemusten rajat. [Summary: Couples' talk and the boundaries of experience.] I: *Virtitijä* 10. Helsingfors, 23–45.
- Wide, Camilla, 2008: En diskursfokuskonstruktion i östnyländska. I: Palmén, Helena, Sandström, Caroline & Östman, Jan-Ola (red.), *Dialekt i östra Nyland. Fältarbete i Liljendal med omnejd*. Dialektforskning 1. Helsingfors: Nordica, Helsingfors universitet, 53–109.
- Wide, Camilla, 2009a: Bestämd artikel i finlandssvenska dialekter. I: Wide, Camilla & Lyngfelt, Benjamin (red.), *Konstruktioner i finlandssvensk syntax. Skriftspråk, samtal och dialekter*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 716. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet, 247–294.
- Wide, Camilla, 2009b: Interactional construction grammar. Contextual features of determination in dialectal Swedish. I: Bergs, Alexander & Diewald, Gabriele (red.), *Contexts and Constructions*. Constructional Approaches to Language 9. Amsterdam: John Benjamins, 111–142.
- Wilson, John, 1987: The sociolinguistic paradox: Data as a methodological product. I: *Language and Communication* 7 (2). Amsterdam, 161–177.
- Wolfson, Nessa, 1976: Speech events and natural speech: some implications for sociolinguistic methodology. I: *Language in Society* 5 (2), 189–209.
- Öqvist, Jenny, 2011: Förhöjda tontoppar som interaktionell resurs i traditionell stockholmska. I: Bockgård & Nilsson (red.) 2011a, 307–341.

Transkriptionsnyckel

jo: vars:.	Fetstil markerar det språkliga uttryck som står i särskilt fokus för analysen.
?	Markerar kraftigt stigande grundton i slutet av en prosodisk fras
ˆ	Markerar svagt stigande grundton i slutet av en prosodisk fras
˙	Markerar tydligt sjunkande grundton i slutet av en prosodisk fras
,	Markerar relativt jämn grundton i slutet av en prosodisk fras
[Markerar var överlappande tal börjar
(Stentörpet)	Enkla parentestecken markerar att tolkningen är osäker
()	Tom parentes markerar att något sägs som inte kan uppfattas eller tolkas
((hostar))	Inom dubbla parentestecken återges transkriptörens kommentar till eller beskrivning av något i samtalet
långa	Understrykning markerar att stavelsen är starkt betonad
°ju lite°	Gradtecken markerar svag volym
+flan+	Plustecken markerar stark volym
kårkpla-	Bindestreck markerar hastigt avbrott i talflödet
va:	Kolon markerar tydlig förlängning av ett ljud (markerar däremot ej vanlig lång vokal eller konsonant)
=	Markerar att två olika repliker fällt utan paus mellan dem

><	Markerar snabbt tal mellan tecknen
(0,8)	Markerar pauslängd, uttryckt i sekunder
(.)	Markerar en s.k. mikropaus, högst 0,2 sekunder lång
eh, öh	Markerar tvekljud
heh	Markerar skrattljud
h	Markerar en kraftig utandning